

Csokonai Vitéz Mihály

A békétlenkedő

I

Tavasza

Ejnye, már az esztendőnek
Silány napjai eljönnek,
Itt a kedvetlen tavasz.
Locsos, pocsos minden napja,
Komor a bőjtmás hónapja.
Április csalárd, ravasz.

Sovány szelek süvöltése,
Száraz porral kerengése
Torkot, mellet terhelő,
Huruttal kerül elő.

Kinek volna kedve benne!
Bárcsak hamar vége lenne
Únalmas óráinak.
Szemem bármerre tekintsen,
Sem gyümölcse semmi nincsen
Kertem puszta fáinak.
Mit ér zöldje a szőlőnek,
Ha rajta fürtök nem nőnek,
Mit ér a bimbó, virág,
Ha körtvélyt nem nyújt az ág?

Barmaim, jaj, be soványok,
Elfogyott a takarmányok,
Már sem széna, sem mező,
Ezer az ember szüksége,
Nincs új, elfogyott a régi,
Majd kihúz az éhező.
Óh, bárcsak hamar nyár lenne,
E silány tavasz elmenne:
Uram! uram! talán már
Nem is fog már lenni nyár!

II

Nyár

Haj, haj, no! be elfáradtam,
Ugyan nagyon megizzadtam,
Adjatok egy kis vizet!
A nyári napnak hésége
Éltünk terhe, veszettsége,
Csak, csak ilyennel fizet;
Uram, szüntesd a héséget,
Mert magunkat is eléget.
Tikkasztó kánikulánk
Bűnünkért van csapva ránk.

Testünket alig bírhatjuk,
Lélekszakadva aratjuk
Ami kis termésünk jött;

Vetegettük hideg szélbe,
Most takarjuk forró délbe
Dudva és bogács között;
Amit e' még meg nem fojtott,
Szipoly és sáskaraj tojt ott,
S amit ez is meghagya,
Elsütötte a ragya.

A hosszú napnak terhétől,
A munka keménységétől
Csigázódik életünk.
Mégis mindezért végtére
Mi a szegény ember bére!
Aggunk s alig ehetünk.
Mennykő, villám és mennydörgés
Mind, amit nyér a könyörgés,
Forgószél és jégeső,
Ami a munkánkra jó.

III

Ősz

A fejem már majd megbódúl,
Annyi a gond, mely rámtódúl,
Érik a gohér nagyon.
Szintúgy félek még előre,
Ha ránézek a szőlőre,
A szüret s baj itt vagyon;
Restellek már ki is menni,
Eső esik, mit kell tenni,
Alhatnám is, de nem is,
Mozogni kén nekem is.

Most jönnek már, haj, most jönnek
A megaggott esztendőnek
Legkomorabb részei,
Borong, tolong a kedvetlen
Őszi felhő, és szünetlen
Buggyognak locs cseppjei.
Bent ásítok, kint meg ázom,
Bent didergek, kint meg fázom,
Szomorú ősz, haj, haj, haj!
Benn is baj most, kinn is baj.

Bárcsak meleg napfény volna,
Vagy kemény télre hajolna
Már ez a locspocs idő.
Mert most setét ködbe fedve
Sínlik az embernek kedve,
S azért hozzám más se jó.
De ha jó is, mit csinálunk?
Csak únalom lakik nálunk;
Most is bú és álom nyom:
Jaj be fáj a vékonyom.

IV

Tél

No eljöttél valahára,
Gyászos tél, a föld nyakára,
És az erszényt oldozod:
Együk most már munkánk bérét,
Igyuk saját testünk vérét,
Már az inséget hozod.
Igazán, hogy minél rosszabb
A te részed, annál hosszabb,
Életünkből majd fél rész
A te napjaidba vész.

Elrablod a kikeletnek
Tején hízott természetnek
Gyönyörűségét magad;
Mindent, amit a termékeny
Nyár s ősz adott a vidéken,
Fagyod tőlünk elragad.
Csak számodra munkálódunk,
Érted élünk és aggódunk,
S midőn mindent elragadsz,
Magad csak kedvet sem adsz.

Tömlöccé teszed szobánkat,
Kertünket és gyümölcsfánkat
Zúzzal virágoztatod.
És azalatt nagy lármával
Kimormolsz szélhahotával
S jégfogad vicsorgatod.
Ne dúld fel minden kedvünket,
Enyhítsd megúnt életünket,

Bocsásd hozzánk a tavaszt,
Szívszakadva várjuk azt.

SZENTI TIBOR: ÉVSZAKOK

Az embereket gyakran halljuk arról megnyilatkozni, hogy melyik a kedvenc évszakuk és hosszan mesélik, vagy tényszerűen felsorolják érveiket. Gyerekkoromban a szánkózás, hóemberkészítés, jégen csúszkálás és a mozdulatlan, szép zúzmarás, havas tájak miatt a tél volt a legkedvesebb évszakom. Belső égéstől szüntelen forró volt a testem, ahogy a tizenéves korban gyermekből férfivá értem, és ezt a lázat a fiatalokra jellemző módon heveskedve, télen is rövid ujjú ingben járva, olykor kiskabátban akartam átvészelni. Barátaimmal mezítelen megfürdöttünk a vastag Tisza-parti hóban, majd a budai hegyek között. Sarki történetekről álmodoztam, rénszarvasszánról, északi fényről, eszkimókról.

Nősülésem után teljesen megváltoztam. Hosszú időn keresztül feleségemmel együtt a nyár a volt a legkedvesebb évszakom. Szerettünk csupaszon kifestődni a tiszai csöndben a hó helyére, ahol puha, zöld fű nőtt. Magunkba szívni a forró napsugarakat és elraktározni azokra a hónapokra, amikor hideg vesz körül bennünket. Már korán elkezdtük a kirándulásokat, ahogy melegedett az idő, és a magasban megszólaltak a pacsirták. Egy-egy hosszú tél után szinte kirobbant a természet. Szedtük a vadvirágot, csodáltuk a határban szorgoskodó embereket, akik a kenyerünk megteremtésén fáradoztak. Észre sem vettük, a tavasz hogyan teljesedik ki a nyárba, ahogy patak fut a folyóba.

Amikor megszülettek és egyre önállóbbakká váltak gyermekeink, lélegzetnyi szabadidőhöz jutva, az ártéri erdőt jártuk. A gyalogösvényeket beborító színes levelek zörögtek a talpunk alatt. A kopaszodó fák ágai között egyre nagyobb eget láttunk, ha föltekintettünk. Szürke felhőfoslányok egymást kergették, és lassan összeállva eleredt a csöndes, hűvös eső. Akkor arra esküdtünk volna, hogy az ősz a legszebb évszak. A gyerekek már iskolában ültek, az embereknek letelt a szabadságuk és dolgoztak. A természet csöndjében az aranyba öltözött indián nyár egy-egy kellemes, langyos óráján összebújva élveztük a felénk áradó bágyadt fényeket, és biciklire kapva elhagytuk a gyorsan felénk kúszó, hosszú árnyakat.

Túl 60 évemen nem tudom, melyik a legkedvesebb évszakom, hiszen mindegyikben találok örömet és szépséget. Ma már talán a dermesztő, hideg téli, és a katlan-forró nyári napokra gondolok kevesebb vágygal. Mind inkább a kiegyensúlyozott idő: télben a tavasz, nyárban az ősz a legkedvesebb.

Életem során sokat változtak az évszakok. Korábban jobban elkülönültek egymástól. Ma a melegedő éghajlat hatására mind inkább összemosódnak. A tavasz szinte eltűnt, a tél után gyorsan ránk köszön a nyár. Télen alig esik hó, vagy belefulladás, mint 2002-2003 fordulóján. Nyáron, amikor legjobban kellene az eső, az aszály egyre inkább hatalmába keríti a természetet. Midőn végre megjön a várva várt csapadék, felhőszakadás formájában zúg végig

a tájon, órák alatt földuzzasztja a békésen csörgedező vizeket, és dühöngve pusztítják a környezetet.

Ahogy múlnak az évek, bennem mind inkább a régi évszakok ébrednek újjá, amint emlékeim elraktározták belőlük a számomra legfontosabb és legszebb élményeket.

Tavasszal öröm volt, ha iskolából hazafelé levethettük a cipőt, és az árokparton frissen gyűlt, langyos tócsákban mezítláb tapicskolhattunk. Nagyon vártam a fecskéket és figyeltem, beköltöznek-e a szárazbejárásos kapu alá, a padlásfölgjáró szögletébe.

Nagyhét következett, amelyre áhítattal készültünk, és a kabátunk kihajtójára jácintot tűztünk. Virágvasárnap a barka, majd húsvét szombatján a tűzszenteléssel és a föltámadási körmenettel kezdődött a kikelet igazi varázsa, hiszen nemcsak a természet, de nekünk, hívő embereknek Krisztus is föltámadt. Elhozta az üdvösség reményét és holnapunk kenyerét. A pünkösdi, illetve Úr-napi körmenetben már rózsák és liliomok jelezték, hogy teljes lendülettel tombol a tavasz, a nyár közeleg és a megfogant reményből valóság született.

Leckeírás után a fél utca gyerekhada találkozott a grundokon, ahol ádáz fejelő meccsek zajlottak, majd iapiacsot játszottunk. Nem voltak különleges automata és elektromos játékaink. Tévé vagy számítógép előtt sem ültünk óraszámra. Íjat, bodzafapuskát, csúzlit, sárból hukkot magunk készítettünk. Este, amikor hűvösödni kezdett az idő, lestük, hogyan tűnnek föl egymás után a kockaköveken zörgő parasztkocsik és térnek haza a mezőkön elfáradt emberek. Orromban érzem a szakadt, foltos, átizzadt, portól szürkévé vált ingekből párálló savanyú testszagot, amely nem volt olyan kellemetlen, mint emberöltővel később.

Orgonák, gyöngyvirágok illatát idézem föl. Május végén gyűjtöttük a kert virágait, hogy a ballagók tiszteletére díszbe öltöztessük az iskolát. A kishomoki akácerdőben vagy a mártélyi Tisza partján madarak és fák napját ünnepeltünk. A méhek rajokban közlekedtek a virágzó fák, mezők és a kaptárok között. Zúgott tőlük a levegő. A Vásártéren, a Szigetben, a Népkertben majálisokon forogtak a hinták, csattogtak a légpuskák a céllövöldékben, a hangszórókból harsogott a recefice. Szerelmesek bújtak össze a sörsátrakban, gyerekek kergetőztek, iparosok földön, asztalokon árulták kézzel készített termékeiket, és a friss szélben szálltak a színes sárkányok. A piacokon megjelent a földieper, cseresznye, meggy, ribizli, az ünnepi asztalra saláta került.

A nappalok egyre hosszabbakká váltak. Hajnalonként úgy gőzölgött a szántóföld és a rét, mintha alatt boszorkánykonyha üstjében melegítették volna. Kinyílt a világ és a tél után az ember minél többet akart belőle élvezni.

A nyár aranylott, a hosszan elterülő búzamezők dűlők közötti szántókat fogtak át. Részesek alkudoztak az aratásra, vagy kivonult az egész család és kora hajnaltól késő estig hajlongott. A határban minden ember talpon volt, és a nap izzó örömet csurgatta rájuk. Csak az elemózsiás kosár és a korsóba tárolt víz bújt meg a szaporodó búzakeresztek árnyékában. Jött a dinnyeszezon, érni kezdett a vajalma. Megjelentek a darazsak és részt kértek a gyümölcsökből.

A táblára csupa ákombákom nagybetűkkel kiírtuk a VAKÁCIÓ-t, és rohantunk a strandra

fürödni. Vasárnaponként a belváros egy részét elkerítették, és gyorsasági motorversenyeket rendeztek. Ezernyi ember tolongott a kötelek mögött és szurkolt kedvenceinek. Sokan összefogtunk és elszegődtünk néhány hétre, egy hónapra dolgozni. Hordtuk a vizet, délben az ebédet az arató, majd cséplőmunkásoknak, gyomláltuk a rizst, kapáltuk a gazt a kukoricában, vesszőt húztunk a fűztelepen, újságot hordtunk, szorgoskodtunk. Játék és munka keveredett napjainkban. Szent István és a kenyér ünnepe után mindenki igyekezett hazatérni valamelyik rokonánál vidéken, vagy a fővárosban eltöltött boldog hetek után, mert tíz nap múlva kezdődött az iskola.

A nyáron kikelt fecskék megerősödtek és reggelenként egyre nagyobb csapatokba gyűlve a villanydrótokon csiviteltek. A kertekben, a piacokon megjelentek a piros elálló almák, mézédesszőlőt fogyaszthattunk. Beért a birsalma, főztük a szilvalekvárt, és a már meg nem növő, zöld dinnyéből savanyúságot rakott el édesanyám. Ma is látom, amint fejét piros-fehér pöttyös kendővel köti be, és hosszú fakanállal a rézüstben keveri a fröcsögő lekvárt. Hordtam az üstház alá a rőzsét és a fát, mert tudtam, hogy jutalmul kikaparhatom az üst maradékát. Tüzeléskor már jólesett a meleg, pedig a nap még fényesen világított, de sugarai egyre ezüstösebbek és hidegebbek voltak. A távolban el kezdett zúgni a szél és zörgő leveleket kavart az utakra, majd egy nap nyitva maradt ablakokat csapkodva, esővel együtt végleg megérkezett. Belebújt a lombokba, rázta a fák ágait, és ettől kezdve társunkul szegődött.

A fecskék és gólyák elröpültek. Magasan szálló, észak felől érkező darvak krúgatását lehetett hallani, amint rövidebb, hosszabb pihenőre igyekeztek a vásárhelyi Pusztára, és távoli vidékekről megjöttek a vándorsólymok, sasok, biztos jeleként az ősznek. Az iskolában egyik nap még vadgesztenyéből hurkapálcák segítségével különös figurákat készítettünk, másik nap már vontatókra, teherautókra raktak és kivittek bennünket a határba szüretelni, kukoricát törni, és cukorrépát hordani. Az ég mind vészterhesebbé vált az egyre alacsonyabban szálló, sötét felhőktől, és kitartóan esni kezdett az eső. Dideregtünk. Vágyódva gondoltunk a tanteremre, milyen jó lenne most a padokban ülni. Bosszankodva zsörtölődtünk, hogy nekünk itt kell vacognunk, a gazdaságból meg nem jön el senki, hogy az iskolatáblán a föladatokat megoldja helyettünk.

A földek népének is volt bőven munkája. Mihály napján meleg istállóba hajtották a Szent Györgykor pusztákra, rétekre kiadott lábasjóságot, piacra vitték a nyáron fölcseperedett baromfit. Hetekig behordtak, terítették a trágyát, szántottak, boronáltak és elvetették az őszi gabonát. Halottak napján megteltek a temetők sötét ruhába öltözött emberekkel. A reformált vallásúak sírjára őszi virágcsokrok kerültek, a katolikusokén a koszorúk mellett az örök világosság reményében gyertyák fénye imbolygott.

Egy nap arra ébredtünk, hogy a tócsák teteje bebőrödzött a jégtől. Lekerültek lábunkról a szandálok, félcipők és fűzhattuk a hosszúszerű bakancsot. A kiskabátra nagykabát került, akinek volt, kesztyűt húzott, akinek nem jutott, zsebbe dugta lilára várt, meggémberedett ujjait. A kertekben, házak elején, kint a mezőkön összegereblyézték az avart és a töve szakadt gazt, majd elégették. A füst naphosszat szállt a nyirkos, félig nyers, korhadó alomból.

Az ólakban hízott a disznó. Katalin napján levele hullt, kopasz ágat vittünk be egy köcsög vízbe rügyeztetni, Erzsébet megrázta pöndölét, és előbb csak nagy pelyhekben szállingózni, majd

sűrű, apró szemekkel ömleni kezdett a hó. Az egész világ megdermedt és fehérré vált, mint egykor őseink gyászvisellete. Temettük az előző évszakokat és az évet. András napkor levágták az első disznót és ünnepi tort rendezett a család. Még a távolba költözött atyáinkfiai is eljöttek a vigasságra.

A gyerekek előbb a Mikulást, majd a Jézuskát várták. Álmodoztunk szarvas-szánon érkező, csodálatos ajándékokról, fehér lepelbe öltözött angyalkákról, és jól esett, ha előbb a cipőnkben, majd a fenyőfa alatt zacskó diót, anyánk varrta kisinget találtunk, az ünnepi asztalra pedig fonott kalács került. Másnap reggel az egész család ünneplőbe öltözött, és együtt mentünk a templomba. Az ostyába rejtett áldást kívánva letérdeltünk az oltár előtt, vagy csöndes főhajtással megálltunk az úrvacsorával váró úrasztalánál.

Újévig már nem mentünk iskolába. A hó tömörült és összeállt. Lehetett hógolyózni, hóembert építeni. Az árkok jegéről lesöpörtük a havat, vagy a kert végében néhány vödör vizet szétlocsoltunk, és amikor keményre fagyott, papucsszöges bakancsban, patkós csizmában csúszkáltunk rajta. Új év napján vártuk, hogy kisüljön a rétes és a Luca-naptár kiteljesedvén, már arra gondoltunk, hogy néhány hónap múlva újra eljön a reményt adó kikelet.

Ma már nincs annyi várakozás. Elmaradtak a csodák, a remény is megkopott. Az egymásba érő évszakok zaklatott munkát, társadalmi pörlekedést, ügyeskedők és gonoszok kiskirályságát hozták. Szüntelen leselkedő bizonytalanságban élünk: lesz-e holnap kenyérünk, békénk, vagy fejünk fölött ismét tüzek kormozzák be a világot, füst borítja el fénylő egünk és megmérgeződnek kútjaink? Gilgamesként vajon megtaláljuk-e, fölhozzuk-e és korunk embereként meg tudjuk-e tartani az örök ifjúság virágát; vagy ha újra elveszítjük, legalább örülünk-e a biztonságot nyújtó, épülő városfalaknak?

Még a nap sugarai is barnábbak, mint régen, és ha eljön újév napja, egyre gyakrabban fölmerül az emberben, hogy megéri-e, és van-e értelme megérni újabb évszakokat?